

Iniciatíva za koalíciu mimovládnych organizácií občanov so zdravotným postihnutím a nezávislého mechanizmu na ochranu a podporu práv osôb so zdravotným postihnutím

Podklad pre moderovaný okrúhly stôl

Osoby so zdravotným postihnutím patria medzi ohrozené skupiny pri uplatňovaní svojich ľudských práv a slobôd. Donedávna a ešte často aj dnes sa ich problémy považujú za prirodzený a nevyhnutný dôsledok ich zdravotného postihnutia. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len Dohovor) je právnym vyjadrením zmeny tohto postoja. Dohovor uznáva zdravotné postihnutie ako dôsledok nedostatočného rešpektovania a prispôsobovania sa spoločnosti individuálnym rozdielom svojich členov. Dohovor neprináša nové práva pre osoby so zdravotným postihnutím, ale sumarizuje a vykladá všeobecne uznávané ľudské práva a slobody obsiahnuté v medzinárodných dohovoroch vo vzťahu k zdravotnému postihnutiu a obsahuje záväzky štátov na ich podporu, ochranu a uplatňovanie. Dohovor je vlastne návodom na dosiahnutie potrebnej zmeny v prístupe spoločnosti, možno ho považovať takmer za akčný plán na jej uskutočnenie. Preto hlavným ukazovateľom úspešnosti Dohovoru je jeho implementácia v praxi.

Dohovor, ako prvá medzinárodná ľudsko-právna zmluva, definuje záväzky štátov a mechanizmy na ich uplatňovanie a monitorovanie. Osoby so zdravotným postihnutím sa prostredníctvom svojich organizácií významne podieľali na príprave Dohovoru a Dohovor určuje občianskej spoločnosti, najmä organizáciám osôb so zdravotným postihnutím, nezastupiteľné miesto na monitorovaní jeho uplatňovania i na samotnom uplatňovaní.

Účasť organizácií osôb so zdravotným postihnutím na aktivitách národného implementačného a monitorovacieho systému, ktorý má vytvoriť štát v súlade s článkom 33 Dohovoru, je nevyhnutnou podmienkou úspešnosti implementácie Dohovoru a objektívnosti jej monitorovania. Organizácie osôb so zdravotným postihnutím môžu vstupovať do procesu monitoringu implementácie Dohovoru vo všetkých jeho etapách. Majú dôležitú konzultačnú a monitorovaciu funkciu pri príprave prvej i nasledujúcich periodických správ štátu pre Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím, môžu predkladať vlastné paralelné (tieňové) správy Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím a mali by sa zúčastňovať na implementácii jeho následných odporúčaní.

Postavenie občianskej spoločnosti a organizácií osôb so zdravotným postihnutím určujú najmä články 33.3, 4.3 a 29 Dohovoru:

Článok 33 ods. 3 stanoví, že „Občianska spoločnosť, najmä osoby so zdravotným postihnutím a ich reprezentatívne organizácie sú zahrnuté do procesu monitorovania a plne sa na ňom zúčastňujú.“

Článok 4 ods. 3 ukladá štátom, že „Pri vytváraní a uplatňovaní zákonodarstva a politiky zameraných na vykonávanie tohto dohovoru a pri rozhodovaní o otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto dohovoru, budú dôkladne konzultovať s osobami so zdravotným postihnutím vrátane detí so zdravotným postihnutím a budú s nimi aktívne spolupracovať prostredníctvom ich reprezentatívnych organizácií.“

V článku 29 ods. b sa štáty zaväzujú, že zaručia osobám so zdravotným postihnutím politické práva a možnosť využívať ich na rovnakom základe s ostatnými a zaväzujú sa, že

(b) budú aktívne podporovať prostredie, v ktorom sa osoby so zdravotným postihnutím môžu účinne a plne zúčastňovať na riadení verejných záležitostí, a to bez diskriminácie a na rovnakom základe s ostatnými, podnecovať ich účasť na verejnom živote vrátane

(ba) účasti v mimovládnych organizáciách a združeniach zúčastňujúcich sa na verejnom a politickom živote krajiny a účasti na činnosti a správe politických strán;

(bb) zriaďovania organizácií osôb so zdravotným postihnutím a členstva v nich s cieľom zastupovať osoby so zdravotným postihnutím na medzinárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Umožnenie účasti a vytvorenie podmienok pre efektívnu účasť organizácií osôb so zdravotným postihnutím zo strany štátu teda nie je možnosťou, ale záväzkom.

Na zabezpečenie úspešnej implementácie Dohovoru a komplexnosti a objektivity jej monitoringu sa odporúča organizáciám osôb so zdravotným postihnutím vypracovať tieňovú správu v spolupráci s občianskou spoločnosťou a nezávislým mechanizmom na ochranu ľudských práv. Dohovor je dokumentom s mimoriadne širokým dosahom prakticky na všetky oblasti života spoločnosti a na všetky jej skupiny. Preto je potrebná spolupráca organizácií osôb so zdravotným postihnutím, organizácií občianskej spoločnosti aktívnych v rôznych oblastiach pokrytých Dohovorom a nezávislého ľudskoprávneho mechanizmu. Za týmto účelom je potrebné vytvoriť koalíciu na diskusiu a získavanie informácií od jej členov. príprava paralelnej správy koalíciou vedenou organizáciami osôb so zdravotným postihnutím umožní objektívnejšie monitorovať implementáciu Dohovoru vzhľadom na odbornosť organizácií osôb so zdravotným postihnutím, a ďalších zúčastnených organizácií občianskej spoločnosti, získanú vlastným prežívaním situácií pokrytých Dohovorom ich členmi. Rôznorodosť pohľadov tiež umožňuje vytvoriť komplexnejší obraz situácie.

Príprava tieňovej správy otvára priestor na serióznu diskusiu koalície s vládnymi autoritami a možnosť ovplyvňovať vládnu agendu implementácie Dohovoru. Treba si však uvedomiť, že oficiálna správa štátu prezentuje jeho zámery a stratégiu a tieňová správa reaguje na oficiálnu štátnu správu a prezentuje názor občianskej spoločnosti. Toto potom definuje konzultatívny vzťah vo veci prípravy správ medzi koalíciou a štátnou správou, ktorú by malo reprezentovať kontaktné miesto v zmysle článku 33 ods. 1 Dohovoru.

V tejto panelovej diskusii by jej účastníci mali vyjadriť

- postoj k Dohovoru z hľadiska segmentov spoločnosti, ktoré reprezentujú,
- ako by sa mohli podieľať na implementácii a monitoringu Dohovoru a na práci koalície Pokiaľ zastupujú občiansku spoločnosť alebo nezávislý ľudsko-právny mechanizmus,
- pokiaľ zastupujú verejnú a štátnu správu, ako si predstavujú spoluprácu s koalíciou.
- ako hodnotia schopnosť organizácií osôb so zdravotným postihnutím plniť si úlohy určené Dohovorom,
- vytvorenie akých podmienok pre organizácie osôb so zdravotným postihnutím zo strany štátu považujú za potrebné a primerané na to, aby si tieto organizácie mohli plniť úlohy požadované Dohovorom.